

UNICEF-ESSAYREEKS
KINDERRECHTEN IN DE
DIGITALE WERELD

unicef
voor ieder kind

KERNPUNTEN ESSAY 3

DATA IN DE KLAS: EEN PLEIDOOI VOOR MEER VRIJE RUIMTE IN HET ONDERWIJS

Remco Pijpers, strategisch adviseur digitale geletterdheid, stichting Kennisnet

Erwin Bomas, docent onderzoek en ontwerpen, John Dewey College

Lotte Dondorp, senior beleidsadviseur, stichting Kennisnet

Niels Kerssens, universitair docent digitale media en maatschappij, Universiteit Utrecht

Dit essay is onderdeel van de UNICEF-essayreeks over kinderrechten in de digitale wereld. Met deze wetenschappelijk gefundeerde essayreeks beoogt UNICEF Nederland samen met de Universiteit Leiden en Kennisnet meer bewustwording te creëren en handelingsperspectief te bieden, gericht op het veiliger, toegankelijker en rechtvaardiger maken van de digitale wereld voor kinderen. Het VN-Kinderrechtenverdrag is namelijk onverkort van toepassing in de digitale wereld. Kinderen hebben het recht om online veilig en onbezorgd te kunnen spelen, vrienden te kunnen maken, te leren en te ontspannen. Om kinderrechten in de digitale wereld te waarborgen, is veel werk te doen, maar deze essays laten zien dat er voldoende perspectief is.

In dit document staan de kernpunten uit het derde essay 'Data in de klas: een pleidooi voor meer vrije ruimte in het onderwijs' van Remco Pijpers, Erwin Bomas, Lotte Dondorp en Niels Kerssens.

Data in de klas: een pleidooi voor meer vrije ruimte in het onderwijs

Auteurs:

Remco Pijpers, strategisch adviseur digitale geletterdheid, stichting Kennisnet

Erwin Bomas, docent onderzoek en ontwerpen, John Dewey College

Lotte Dondorp, senior beleidsadviseur, stichting Kennisnet

Niels Kerssens, universitair docent digitale media en maatschappij, Universiteit Utrecht

Aanleiding

Een Nederlands klaslokaal is meer dan een ruimte met vier muren en een raam, verbonden met een schoolplein of naburig plantsoen. De moderne klas is een 'cloudklas', een 'blended' leeromgeving waarin allerlei digitale educatieve platforms - via apparaten zoals laptops, tablets, digiborden en VR-headsets - versmelten met onderwijs en lespraktijken. Deze platforms, geleverd door nationale en mondiale tech-aanbieders, vormen een ingewikkelde digitale infrastructuur waarin (gebruikers)data als brandstof fungeert.

Deze datagedreven infrastructuur heeft significante invloed op de rechten van kinderen. Aan de ene kant is er de hoop dat datagedreven onderwijs kinderrechten versterkt. De verzamelde data is een aanvullende informatiebron die leraren en leerlingen helpt om meer grip op het leerproces te krijgen en zo het recht op onderwijs en ontwikkeling te verbeteren. Maar datagedreven onderwijstechnologie kan kinderrechten ook onder druk zetten. Denk aan het recht op privacy en gegevensbescherming en het recht op spelen en vrije tijd. De ontwikkeling van het data-gedreven klaslokaal vraagt om een nieuw kinderrecht, namelijk het recht op vrije ruimte in het onderwijs.

Dataficatie van het onderwijs

Dataverzameling in het onderwijs heeft invloed op de verschillende rechten uit het VN-Kinderrechtenverdrag, te weten het recht op onderwijs, het recht op recht op leven, ontwikkeling en onderwijsdoelstellingen, het recht op privacy, het recht op bescherming tegen discriminatie en het recht op spelen en vrije tijd.

Die invloed is niet zwart-wit. Of kinderrechten onder druk komen te staan of worden versterkt heeft te maken met keuzes over wanneer, op welke manier en in welke context technologie wordt ingezet. Dit vraagt een actievere rol van scholen, publieke organisaties en onderwijsprofessionals, in dialoog met leveranciers van onderwijstechnologie en ondersteund door de overheid. Het waarborgen van het recht op voldoende vrije ruimte in het onderwijs staat daarbij voorop. Dit recht zou zelfs een geheel nieuw kinderrecht voor de digitale tijd moeten zijn.

Conclusie en aanbevelingen

Leerlingen worden intensiever in hun ontwikkeling, interacties en welbevinden geanalyseerd, met steeds krachtigere analysetools en met intiemere technologie. Oog houden voor kinderrechten bij de inzet van datagedreven onderwijstechnologie gaat in essentie om het stellen van de juiste vragen. Die vragen moeten niet gaan over hoe datagedreven technologie idealiter wordt ingezet, maar over wat vrije ruimte voor kinderen betekent in een digitale omgeving.

- Kinderen moeten ruimte krijgen om op school hun stem te laten horen over het gebruik van digitale technologieën - en dat er vervolgens serieus iets met die stem wordt gedaan. Dat vraagt ruimte voor goede gesprekken, uitleggen, doorvragen en een duidelijk vervolg.
- Leraren dienen hun best te doen zoveel mogelijk ruimte te scheppen voor hun leerlingen, waarin niet alle gegevens van en over een leerling gedigitaliseerd en ingezien hoeven te worden.
- Scholen dienen te zorgen dat schoolleiders en leraren met een bredere blik kijken naar digitale technologie, zodat de toepassing van datagedreven technologie niet als een vanzelfsprekende manier van goed onderwijs wordt gezien.
- Een sterke onderwijssector waarin scholen samenwerken is cruciaal om van elkaar te leren, maar ook om sterker te staan in het gesprek met ontwikkelaars van technologie. Scholen kunnen als voorwaarde stellen dat onderwijstechnologie recht doet aan kinderrechten.
- Er zijn Europese wetten en regels die de rechten van gebruikers en dus ook kinderen bij de inzet van technologie beschermen. Die wetgeving wordt bovendien verder uitgebreid. Dit vraagt ook om een nationale overheid die erop toeziet dat deze regels en wetten en het Kinderrechtenverdrag van de Verenigde Naties worden nageleefd - zowel offline als online.

Onderwijstechnologie heeft impact op de vrije ruimte van kinderen om te leren, spelen, oefenen en uit te proberen - en idealiter zonder digitaal te worden gemonitord of gevolgd. We geloven dat deze technologie kinderrechten ook kan versterken. Bijvoorbeeld door kinderen uit te nodigen tot creativiteit en ruimte te scheppen om betrokken te zijn bij elkaar en bij de wereld. Daar zijn scholen voor nodig die, meer dan nu, durven te vragen wiens belangen worden gediend bij de verzameling en distributie van educatieve data. Een aansluitende vraag is hoe scholen vrije ruimte voor zich zien. Vrije ruimte is geen vanzelfsprekendheid, maar een recht waar ieder kind op iedere school op moet kunnen bouwen.

Voor het derde essay 'Data in de klas: een pleidooi voor meer vrije ruimte in het onderwijs' en de [andere essays](#) in de reeks, kijk op de website van UNICEF Nederland.

Als 's werelds grootste kinderrechtenorganisatie biedt UNICEF hulp bij acute nood en hulp op de lange termijn. UNICEF is de VN-kinderrechtenorganisatie, met een unieke opdracht vanuit de Verenigde Naties: alle kinderen geven waar ze recht op hebben. UNICEF werkt samen met regeringen en partners en lobbyt voor het waarborgen van kinderrechten. Dat doen we in Nederland en overal op de wereld. Samen maken we het verschil voor ieder kind. Voor nu én morgen.

De UNICEF-essayreeks, waar dit essay onderdeel van uitmaakt, is tot stand gekomen in samenwerking met de Universiteit Leiden en Kennisnet.

Universiteit
Leiden

Kennisnet

Op de hoogte blijven van de essays en de lancering van de essaybundel ga dan naar www.unicef.nl/digitale-leefomgeving-kinderen

unicef
voor ieder kind

UNICEF Nederland

Bezuidenhoutseweg 74
2594 AW Den Haag

088 444 9650
info@unicef.nl
www.unicef.nl